

NTH NEMZETGAZDASÁGI
TERVEZÉSI HIVATAL

2014/2

NTH TUDÁSMEGOSZTÁS
K+F+I ÉS SZAKMAI KITEKINTŐ

TURIZMUS+

VERSENYKÉPESSÉG

KUTATÁS
FEJLESZTÉS
INNOVÁCIÓ

Tartalomjegyzék

I.	TANULMÁNYOK, KUTATÁS, MÓDSZERTAN.....	3
	I.1 Az innováció szerepe a hazai turisztikai felsőoktatás versenyképességének megőrzésében	3
	I.2 Kutatás – a TDM rendszer gazdasági fenntarthatósága Magyarországon	7
II.	FEJLESZTÉS – kulturális utak.....	10
	II.1 A Gödöllői Királyi Kastély	10
	II.2. Turizmus a Duna mentén – a római limes és Magyarország	13
III.	INNOVÁCIÓ, INNOVATÍV ÉS JÓ PÉLDÁK, GYAKORLATOK	16
	III.1 TDM gyakoronoki program	16
	III.2. JÓ PÉLDA – egy hazai TDM szervezet.....	18
IV.	SZAKMAI HÍREK.....	20
	IV.1. Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia.....	20
	IV.2. Európai Tanács Kulturális Útvonalak – Sárospatak.....	21
	V.3. Könyvajánló	23

I. TANULMÁNYOK, KUTATÁS, MÓDSZERTAN

I.1 Az innováció szerepe a hazai turisztikai felsőoktatás versenyképességének megőrzésében

2014. október 18-án a Harkányban tartották a turizmustudománnyal foglalkozó hazai műhelyek két évente megrendezésre kerülő seregszemléjét, a [VII. Országos Turisztikai Konferenciát](#).

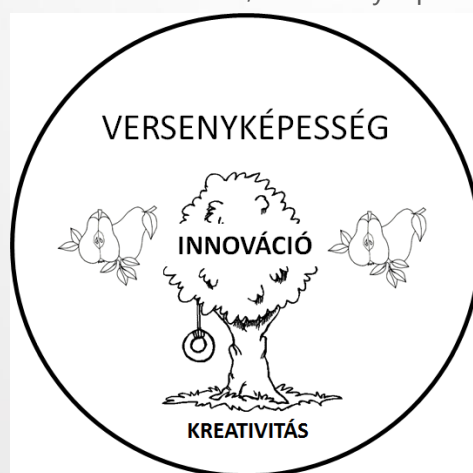
A [Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézet](#)ének koordinálásával lebonyolított tanácskozás témája a posztmodern turizmus volt. A plenáris előadók között elsőként Michalkó Gábor mutathatta be a társzerzőivel végzett kutatás legfontosabb eredményeit **A magyarországi turizmustudomány innovációs potenciálja** címmel. Az alábbiakban az előadáson elhangzott legfontosabb megállapításokat aduk közre, a teljes terjedelmű tanulmány előreláthatóan a [Turizmus Bulletin](#)ben lát majd napvilágot.

Turizmus és innováció: egy tradicionális szimbiózis modern kihívásai

A turizmus versenyképességének és fenntarthatóságának biztosítása korunk turisztikai szakembereinek egyik legfontosabb szakmai célkitűzése. A turizmus bármely területén tevékenykedők nap mint nap szembesülnek a megújulás külső és belső kényszerének kihívásaival. Az ezekre adott adekvát válaszok eredője a siker: az egyének, a vállalkozások és a desztinációk turizmusban érvényesülő sikere. Az innovációra való törekvés az utazások történetének évszázadai során léptenyomon tetten érhető volt, azonban napjainkra elsősorban az egymással összefonódó, egymás hatását kölcsönösen erősítő újítások vezetnek eredményre. A turizmus maga az innováció, olyan szakemberek és alkotó közösségek folyamatos tenni akarása, akik nem elégszenek meg a vállalkozásuk és/vagy a desztinációjuk adott piaci pozíciójával, hanem tehetségüknek, képességeiknek, tapasztalataiknak köszönhetően a fejlesztést tartják szem előtt és azt következetesen meg is valósítják. Az innováció fája a kreativitás talaján emelkedik, a versenyképességet eredményező gyümölcse csak akkor

szüretelhető, ha megfelelően gondozzuk, ennek egyik eleme a tanulás, a képzés és az önképzés (1. ábra).

A turizmus piacán érzékelhető rendkívül kiélezett versenyben a szereplők teljesítményét a menedzsment felkészültsége is befolyásolja. Ma a turisztikai tudás elsajátításának egyik leginkább elterjedt útja a felsőoktatás világán vezet keresztül, a felsőfokú (felsőoktatási) szakképzéstől egészen a doktori iskoláig terjedő palettán lehet a mára már jócskán színtezett ismereteket megszerezni. A turisztikai felsőoktatásnak tehát kulcs szerepe van a kreativitásra épülő, innovációkban kiteljesedő versenyképesség biztosításában. Mivel a turizmus mind hazai, mind nemzetközi kitekintésben biztos és – a kisebb-nagyobb kilengések ellenére – növekvő piacként testesül meg, amely képes megfelelő egzisztenciát biztosítani a benne dolgozók számára, ezért a közoktatásból hosszú évek óta özönlik a diákság az egyetemek és főiskolák turisztikai képzéseire. A katedrát birtoklók egyszerre oktatók és kutatók, akiknek előadásaiból, tudományos közleményeiből merítik a diákok a kreativitásuk csíráit. Hatalmas tehát a felsőoktatás felelőssége a turisztikai versenyképesség megőrzésében, mivel az in-

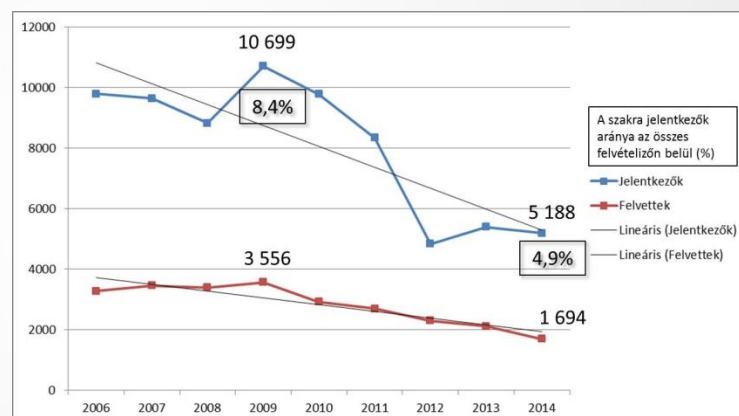
1. ábra **Az innováció fája** (saját szerkesztés)

novatív szemlélet kialakításához elengedhetetlen, hogy maga az oktató is szellemi kihívásokat kereső, az általa gondozott tananyagot tudományos vizsgálatokkal megújító kutató legyen. Ez a kitétel a turizmus-vendéglátás alap- és a turizmus-menedzsment mesterszak sikeres akkreditációjának egyik letéteményese.

A hazai turisztikai felsőoktatás munkaerő-piaci vetületei

A turisztikai felsőoktatás rendszerváltozás utáni boomját is a verseny, a piacon már többé-kevésbé beágyazottak számára nem minden esetben kívánatos versenytársak gombamód szaporodása jellemezte. Az egykor monopolhelyzetben lévő fővárosi intézmény mellé mára 14 másik, a turizmus-vendéglátás, illetve a turizmus-menedzsment szakok akkreditációjával rendelkező egyetem, illetve főiskola zárkózott fel. A verseny köztudomásúan innovációra készíttet, de az állami szerepvállalás olykor torzítja a piac természetes folyamatait. Így, az állami finanszírozású helyek bőkezű biztosításával, olyan helyeken is megindulhatott és fennmaradhatott a turisztikai képzés, ahol a költségtérítéses hallgatók kereslete feltehetően nem indokolta volna az érdemi kutatási háttér és a – ezzel szoros összefüggésben lévő – minősített oktatók tekintetében kihívásokkal küzdő versenytársak egzisztálását. A nem megfelelően felmért munkaerő-piaci helyzet és a kevésbé átgondolt (olykor nagyvonalú) akkreditációs politika együttesen vezethetett el a 2010-es évek elejére oda, hogy a turizmus-vendéglátás szakon végzetek elhelyezkedési kilátásai kedvezőtlen előjelűvé váltak. Az [Educatio Nonprofit Kft.](#) által gondozott [Diplomás Pályakövető Rendszer \(2013\)](#) információi alapján a turizmus-vendéglátás szak mind az illeszkedés, mind pedig a havi bruttó átlagjövedelem vonatkozásában a legrosszabb helyzetű csoportba került. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a turizmus-vendéglátás szakon végzetek alig több mint 40%-ának sikerült a szakmájában elhelyezkednie (ez a mutató az informatikusoknál 90% feletti) és a kezdő fizetésük sem érte el

a bruttó 180 ezer forintot (a villamosmérnöki diplomával rendelkezők esetében közel bruttó 290 ezer forint volt az induló bér). A képet természetesen árnyalja, hogy a turizmus-vendéglátás szakot végzetek egy része az átlagnál jobb idegen nyelvi kommunikációs készségekkel rendelkezik, amely más, jobban fizetett szakmákban történő elhelyezkedésüket segíti. A munkaerőpiac kíméletlenebbül és gyorsabban reagál, mint az oktatáspolitikai, és a kevésbé versenyképes tudással kibocsátottaknak láthatóan igen szűk mezsgyét biztosít. Az ok-okozati viszonyok természetesen sokkal bonyolultabbak annál, hogy a tudományos kutatás fontosságának fel, vagy rosszabb esetben el nem ismeréséből fakadó tananyagfejlesztés elmaradásával indokolhatnánk az innovációra kevésbé képes munkaerő kibocsátását, de az előbbieken vázolt tények feltétlenül megfontolandóak.

2. ábra A turizmus-vendéglátás alapszakra jelentkezők és a felvettek száma (fő) Magyarországon, 2006–2014 (szeptemberben induló képzés felvételi eljárása) Forrás: felvi.hu

Ha a turizmus-vendéglátás szakról kikerülő diplomások iránt enyhül a munkaerőpiac érdeklődése, akkor annak előbb vagy utóbb a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők számában is tükröződnie kell. A [felvi.hu](#) által évről évre közreadott statisztikák mindezt egyértelműen alátámasztják. 2006 és 2014 között a turizmus-vendéglátás szakra jelentkezők és a felvettek számának trendje egyaránt negatív előjelű, a 2009-es csúcshoz képest 2014-re felére csökkent mind az érdeklődők, mind pedig a bekerülők száma, amely volumenét tekintve is több mint figyelmeztető tünet, de ha a belső arányokat is megvizsgáljuk, láthat-

juk, hogy amíg 2009-ben az összes továbbtanulni vágyó 8,4%-a adott be jelentkezést a turizmus-vendéglátás szakra, addig 2014-ben már csak 4,9% (2. ábra). Ahogy már korábban is utaltunk rá, a jelenség mögött álló okok összetettek, például a gazdaságtudományi képzési területre felkínált állami finanszírozású férőhelyek drasztikus csökkentése kétségtelesen hozzájárult a turizmus-vendéglátás szak népszerűségének visszaeséséhez, de ezzel semmi esetre sem magyarázhatók a meglehetősen kedvezőtlen munkaerő-piaci feltételek. Annak hátterében többek között a kutatásra alapozott innováció-orientált oktatás gyenge pontjait feltételezzük.

A turisztikai felsőoktatás versenyképességének humánerőforrás háttere

Arra vonatkozóan, hogy a hazai turisztikai felsőoktatási intézményekben kik és milyen végzettséggel, illetve szakmai-tudományos háttérrel állnak a katedrán, nincs teljes körű, elemzésre alkalmas információforrás, ahogyan a turizmus-vendéglátás vagy a turizmus-menedzsment szakok akkreditációjához nélkülözhetetlen tudományos minősítettség tekintetében sem. Ezzel kapcsolatban egyetlen hiteles információforrást vehetünk alapul, az [MTA Köztestület](#)ének bárki számára hozzáférhető adatbázisát, amelyben a PhD-vel vagy azzal egyenértékű tudományos fokozattal rendelkező tagok szakterületüket és kutatási témájukat egyaránt regisztrálhatják. Ha megvizsgáljuk, hogy az MTA melyik tudományos osztályához tartoznak a turizmus kulcsszó legkülönbébb szinonimáját a szakterület vagy a kutatási téma kapcsán megjelenítő köztestületi tagok, akkor megállapíthatjuk, hogy a mindössze 60 érintett 46,7%-a a földtudományokhoz, 33,3%-a a gazdaság- és jogtudományokhoz kötődik. Látható tehát, hogy a szakok versenyképességének szempontjából kulcsfontosságú tudományos minősítettség kapcsán a köztestületi tagok 4/5-e geográfus vagy közgazdász, elvéve vannak közöttük agrár, bölcsész vagy éppen biológus hátterű kollégák. A kifejezetten gyakorlati szakemberek mellett a hazai tu-

risztikai felsőoktatásban mérhető innováció (pl. tananyagfejlesztés, tehetséggondozás, tudományos utánpótlásnevelés, kutatási projektek irányítása) elsősorban a 60 köztestületi tag publikációkban is kifejezésre jutó szellemi teljesítményén alapszik.

A műkedvelőktől a publikátorokig: a hazai turizmustudomány innovációs potenciálja

Tekintettel arra, hogy mára a publikációk, illetve azok bibliográfiai adatainak nyilvánossá tétele alapvető követelmény a hazai tudományos és felsőoktatási szférában, így feltételezhető, hogy a turizmusképzésben résztvevő MTA köztestületi tagok tanulmányai is transzparenssek. Meglepetésünkre a 60 turizmus-kutatóként aposztrofálható köztestületi tag közül mindössze 42 fő esetében volt a publikációinak teljes listája elérhető a [Magyar Tudományos Művek Tárában](#) (MTMT). Az így létrehozott adatbázist alapos tartomelemzés alá vetettük, megvizsgáltuk, hogy a PhD fokozat megszerzése (illetve az első turizmussal foglalkozó cikk megjelenése) és 2013 között ki, milyen publikációs teljesítménnyel rendelkezik. A vizsgálat három szempontra koncentrált:

1. a volumenre (vagyis a megjelent cikkek abszolút számára)
2. a relevanciára (a megjelent cikkekben belül a turizmussal foglalkozó munkák aránya)
3. az intenzitásra (az évente megjelenő átlagos cikkek száma).

VOLUMEN	RELEVANCIA	INTENZITÁS
átlag = 47 cikk	Átlag = 59%	Átlag = 3,61 cikk/év
<i>kategóriák</i>	<i>kategóriák</i>	<i>kategóriák</i>
1=jelentős (94≤) 2= átlagos (24-93) 3=szerény (0-23)	1=jelentős (59≤) 2= átlagos (50-58) 3=szerény (0-49)	1=jelentős (7,22≤) 2= átlagos (1,82-7,21) 3=szerény (0-1,81)
<i>gyakoriság</i>	<i>gyakoriság</i>	<i>gyakoriság</i>
1= 5 fő (11,9%) 2= 15 fő (35,7%) 3= 22 fő (52,4%)	1= 20 fő (47,6%) 2= 5 fő (11,9%) 3= 17 fő (40,5%)	1= 6 fő (14,3%) 2= 17 fő (40,5%) 3= 19 fő (45,2%)

1. táblázat A magyarországi turizmus-kutatók innovációs potenciálja
Forrás: saját adatgyűjtés

A vizsgálatba vont 42 turizmuskutató MTMT-be feltöltött tudományos teljesítménye alapján megállapítható, hogy egy minősített szakember átlagosan 47 cikkel rendelkezik, amelynek 59%-a foglalkozik a turizmussal, ami évente 3,61 tanulmány közzétételét takarja (1. táblázat). Az átlagokat alapul véve, egyszerű statisztikai módszerekkel három kategóriát hoztunk létre, a jelentős, az átlagos és a szerény teljesítményűt, majd megnéztük, hogy az egyes vizsgálati szempontok szerint hogyan oszlanak el a mintába került turizmuskutatók. Látható, hogy a volument tekintve többségében (52,4%) szerény teljesítményt mutatnak, míg a relevancia vonatkozásában megoszlik a mezőny, az egyik csoport (47,6%) kifejezetten jelentős, míg a másik (40,5%) határozottan szerény mutatóval bír. Az intenzitás tekintetében a mérleg erősen az átlagos (40,5%) és a szerény (45,2%) teljesítmény felé billen.

megnevezés Kategória variációk	összes érték átlaga volumen+relevancia+intenzitás kategória alapján	fő (%)
Zöldek 111	1,00	3 (7,1)
Kékek 112	1,33	4 (9,5)
Sárgák 122	1,66	8 (19)
Barnák 222; 123	2,00	7 (16,7)
Fehérek 313	2,33	2 (4,8)
Lilák 332	2,66	4 (9,5)
Feketéek 333	3,00	14 (33,3)

3. ábra A hazai turizmuskutatók megoszlása az innovációs potenciál szerint

Minden turizmuskutató esetében megvizsgáltuk, hogy az egyes szempontok alapján melyik kategóriába sorolható. Azok, akik minden kategória tekintetében jelentős (1,0) teljesítménnyel rendelkeznek, azokat a zöld, akik pedig kizárólag szerénnyel (3,0), a fekete csoportba tettük, közöttük pedig az ettől eltérő értékátlagot mutató kollégákat csökkenő sorrendben pozicionáltuk (3. ábra). Így hét csoportot sikerült alkotnunk, amelyben a legjobb

ban teljesítőket publikátoroknak, a legszerényebb eredményűeket műkedvelőknek neveztük el. Miközben a publikátorok (tehát a legalább 94 cikkel, 59%-ot meghaladó turizmus tematikájú publikációval és évi 7,22 feletti cikk elkészítésével jellemezhető csoport) részaránya 7,1%, addig a tőlük jelentősen elmaradó műkedvelőké 33,3%, ami a turisztikai felsőoktatásban meglévő innovációs potenciál szempontjából nem túl biztató eredmény. A teljesítmény szempontjából széles skálán mozgó középmezőny felzárkózása a turizmuskutató és -oktatás versenyképességének megőrzéséhez nélkülözhetetlen innováció záloga.

Következtetések

A hazai turizmustudomány az elmúlt 15 évben – részben a felsőoktatásban jelentkező kereslettel összefüggésben – jelentős változásokon ment keresztül, amelyet az akkreditációs követelményeknek való megfelelésre is visszavezethető doktorálási hullám kísért. Miközben a turisztikai felsőoktatásban örvendetesen megnövekedett a tudományos minősítéssel rendelkezők aránya, a turizmusvendéglátás szakra jelentkezők és felvettek száma napjainkra jelentős visszaesést mutat. Az alapképzésben végzett diplomások fizetése alacsony, a szakmában történő elhelyezkedés esélye átlagon aluli. A turizmus-vendéglátás szak versenyképességének megőrzését az immár PhD-vel rendelkező oktatók kutatási aktivitásának élénkülése is segítheti. Az innovatív kutatási tematikák alapján elvégzett vizsgálatok eredményei egyrészt beépülhetnek az oktatásba (tananyagfejlesztés), másrészt a döntés-előkészítő, termékfejlesztő, marketing, menedzsment stb. gyakorlati területek megújítását is támogatja. Ebből következően törekedni kell a publikációs aktivitás intenzitásának fokozására és a kutatási témák megújítására.

Dr. Michalkó Gábor
Dr. Jancsik András
Kurucz Gabriella